

D'Espanya al Donbass: el viatge dels brigadistes del segle XXI

Piii. Aquest so constant és el que va sentir el 17 de gener Alexis Castillo, «Alfonso» pels seus companys, després que li quedés un petit tros de metralla al pòmul dret que li va afectar l'oïda per un atac a la zona de l'aeroport de Donetsk. El combatent va haver d'anar a l'hospital, igual que tres ferits lleus i un greu. Tres altres soldats del bàndol prorús van morir.

Un mes després, en tornar a la base de formació, Castillo també anunciava a Facebook un mort i la desaparició de dos companys al Donbass, una històrica regió minera de l'est d'Ucraïna formada per les províncies de Donetsk i Luhansk. Entre el front i la base es desenvolupa la vida d'aquest colombià a la guerra del Donbass que ha viscut a diverses ciutats espanyoles des que va arribar del seu país amb deu anys. El seu àlies és, de fet, un homenatge a Alfonso Cano, antic guerriller en cap de les FARC.

L'entrevista es produeix la nit abans de tornar al front. El mateix dia penja un vídeo a la base de formació entrenant-se amb un llançacoets RPG-7. Feia pocs dies que havien detingut vuit combatents espanyols, però això no sembla atemorir Castillo, que concedeix l'entrevista a cara descoberta. Hi va arribar l'octubre i reconeix que al principi el preocupava mostrar-se en públic. Però de seguida va perdre la innocència. «Es pensen que amenaçant-nos amb la presó ens pararan», diu desafiant la policia espanyola.

Els milicians procedents d'Espanya al costat prorús conceben la guerra com una lluita contra el feixisme, i les referències a la guerra civil espanyola són recurrents. «El poble de Nova Rússia [com anomenen l'est d'Ucraïna] va començar a cridar-nos i vam dir un adéu a la nostra família», explica el combatent. Es consideren els Brigadistes Internacionals de la guerra del Donbass. Castillo té un desig: «Que el foc del nazi-feixisme no s'estengui una altra vegada per Europa».

Amb neonazis al lliit

El relat antifeixista s'esquerda investigant les diferents faccions de la guerra. Un dels detinguts, per exemple, en arribar a la zona va fotografiar-se a les lliiteres amb companys que duïen una bandera de la neonazi Unitat Nacional Russa. Per Marta Ter, investigadora especialista en Rússia, aquest cas és «la prova que hi van amb una idea errònia».

«Puc entendre que vulguin ajudar la població civil en un lloc on està especialment castigada, però les evidències mostren que allà no s'està duent cap lluita antifeixista», segueix Ter. Aquesta investigadora explica que el que uneix l'extrema dreta, que voldria una Ucraïna unida a Moscou, i l'antifeixisme és bàsicament l'antiamericanisme. «Els primers companys d'armes que es troben són neonazis», assegura Ter.

L'extrema dreta al Donbass no és marginal, segons Anton Xekhovtsov, polítòleg ucraïnès de la University College de Londres i especialista en ultradreta europea. «No crec que a l'est d'Ucraïna hi hagi suport popular per l'extrema dreta o esquerra, ningú parla d'ideologies», afirma Xekhovtsov, «és pel separatisme prorús».

Espanyols a la rereguarda

Els que són al Donbass no es posen d'acord amb el nombre d'espanyols mobilitzats. És un secret militar, diuen alguns. El colombià Alexis Castillo assegura que queden espanyols a Luhansk, però no al front.

Qui sembla saber-ho és Oriol Pellisé, un barceloní de 36 anys que és a Donetsk des del novembre. S'encarrega de reclutar espanyols, sobretot joves universitaris, per «crear un flux de voluntariat i ajuda al poble del Donbass». Tant és així que durant l'entrevista em demana

sense èxit penjar fulletons als taulells d'anuncis de la UPF. Darrere aquest projecte, hi ha dos catalans més establerts a Donetsk i en total calcula que són dotze espanyols fent tasques diverses al Donbass, sense comptar periodistes. «La setmana vinent arriba un altre a Luhansk i aniran venint».

Un altre espanyol a Donetsk, Javier Casado, té 58 anys i respon a l'àlies de «Toro». Treballaria des de fa tres mesos realitzant i difonent missatges propagandístics en castellà a les xarxes socials pel Batalló Oriental, una de les unitats més importants i on hi ha bona part dels espanyols. «Ho faig per agrair al poble rus la participació a la nostra guerra civil», va afirmar en una televisió local. Assegura que es quedarà a viure al Donbass perquè fa temps que la policia el té fixat.

A Pellisé tampoc li fa por la policia i anuncia una campanya que vol engegar quan torni a Espanya: «Dir clar que l'OTAN és una organització criminal i terrorista. És molt possible que tingui problemes per dir el que diré de la manera com ho faré», amenaça sense voler concretar el mètode. «Volem un tractat de seguretat col·lectiva que inclogui Rússia», assegura aquest voluntari que es va presentar el 2011 a les llistes de Plataforma per Catalunya a Barcelona.

El fotoperiodista Mikel Oibar, que ha cobert la guerra, afirma que entre els objectius principals de l'artilleria ucraïnesa es troben centrals elèctriques, d'aigua, gasoductes, així com escoles, hospitals i mines. Human Rights Watch i Amnistia Internacional han documentat bombardejos indiscriminats per part de les forces de Kíev sobre zones residencials al Donbass. «La destrucció d'aquestes infraestructures empitjora molt la situació econòmica de la regió i dels civils, molts dels quals viuen sense llum ni aigua ni gas», explica Oibar. Aquí és on entrarien en joc els voluntaris humanitaris que busca Oriol Pellisé. «Els

més nombrosos són russos, amb militars professionals. Hi ha molts francesos, també he vist grecs, de descendència holandesa, hi ha una barreja considerable», assegura la periodista Leticia Álvarez, també sobre el terreny.

La ruta més segura que segueixen els voluntaris és, segons Pellisé, a través de la ciutat russa de Rostov de Don, on es pot agafar un autobús fins a Donetsk. «És important tenir els contactes pertinents a Rússia», afirma el combatent Alexis Castillo. Un cop a la zona, Pellisé s'alimenta en un menjador social i comparteix habitació en una antiga residència d'estudiants habilitada pels refugiats i voluntaris. Els seus pares, que es pensen que és a Rússia amb una noia, li fan un ingrés cada mes.

De la revolució a la guerra: què li ha passat a Ucraïna?

La crisi ucraïnesa té una data clau: el 21 de novembre de 2013, quan el llavors president Víktor Ianukòvitx va suspendre els preparatius per signar un acord d'associació amb la UE. Aquesta decisió va donar lloc a protestes massives per part dels seus opositors que van acabar amb la fugida de Ianukòvitx. L'empresari suec Anders Östlund, establert a Kíev i activista de les protestes, assenyala quatre causes de la revolució: la corrupció, la manca de transparència, la baixa qualitat democràtica i les poques esperances pels joves.

Amb l'expulsió de Ianukòvitx, els disturbis han marcat la vida de les regions de l'est i del sud d'Ucraïna, en gran part russòfones i des d'on l'expresident havia guanyat la major part del seu suport. Una crisi política que va desencadenar l'annexió de Crimea a Rússia. Donetsk i Luhansk van veure com s'iniciaven els disturbis que van ser l'avantsala de l'actual guerra entre el govern ucraïnès postrevolucionari i els insurgents prorussos.

«Hi va haver un cop d'estat a Ucraïna en el qual els neonazis van formar part activament, i el Donbass va decidir no agenollar-se», afirma el milicià prorús Alexis Castillo. «Els combatents

russòfons del Donbass titllen de feixista el govern de Kíev i, si cal, la UE i els EUA, de la mateixa manera que l'Alemanya de l'Est va construir un "mur antifeixista" i Moscou va acusar de feixistes les revoltes democràtiques de Budapest i de Praga», rebut Llibert Ferri, corresponsal de TV3 a Moscou durant vint anys. Com diu el polític Abel Riu, especialitzat en l'espai exsoviètic, «el conflicte s'interpreta com una lluita contra el feixisme, representat per les noves autoritats ucraïneses al poder d'ençà de la caiguda de Ianukòvitx, i visible sobretot en forma d'organitzacions d'extrema dreta lluitant pel bàndol progovernamental».

Un Donbass destrossat per a una Rússia segura

Un conflicte congelat al Donbass. Aquest escenari és el que busca Moscou segons la investigadora Marta Ter: «Si Ucraïna té un conflicte armat ni la UE ni l'OTAN l'acceptaran». Amb les enquestes a la mà, abans de la guerra del Donbass, només el 14% dels ucraïnesos era favorable a unir-se a l'OTAN, mentre que ara és el 46%.

El polític Abel Riu afirma que cap dels conflictes territorials que van sorgir de la caiguda de l'URSS s'han resolt. «És probable aquest no sigui una excepció», afegeix. Segons el periodista Llibert Ferri, «Putin només s'avindria a negociar si quedés del tot atrapat per la crisi econòmica, amb greus problemes de legitimitat i grans mobilitzacions opositores». Un escenari que ara com ara no treu el cap per enlloc.